

ÖMER FARUK AKÜN:
“ANADOLU HALK ŞİİRİNDE TABİAT MOTİFLERİ”,
[Basılmamış Doktora Tezi],
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul 1953, XVI +767 s.

Prof. Dr. İsmail GÖRKEM*

Ömer Faruk Akün’ün lisans (bitirme) ve doktora tezlerinin varlığı ile değerinden Prof. Dr. Muhan Bali’nin –Allah uzun ömürler versin- 1983 yılında *Şükri Elçin Armağanı*’nda yayınlanan bir makalesini okuyunca haberdar olmuşum. Söz konusu makalesinde Bali şunları yazıyordu:

“Türkiye’de beklenen ve özlenen yeni, orijinal, yorumu ön plana alan folklor çalışmaları yerine; hâlâ folklor kelimesini ilk defa kimin kullandığına dair tartışmalar yapılmaktadır. Hâlâ metin neşri birinci sırayı almaktadır. Oysaki 1900’lü yılların sonuna doğru kelimenin anlamından çok içeriğine eğilmenin, ülkemizde yaşadığı maceranın tesbitinin zamanının geldiği, farkına varılmayan bir gerçek olarak ortada durmaktadır.” (Bali 1983: 18).

“Daha önceki yapılmış çalışmalardan olsa bile aradan geçen zamana rağmen yeniliğini ve orijinalliğini yitirmemiş olan bazı değerli araştırmaların tozlu raflardan, Türkiyat Enstitüsü ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi tezleri arasından çıkartılarak yayınlanması: Sayın Prof. Dr. Kaya Bilgegil’in ‘*Halk Şiirinin Kadrosu*’, Sayın Prof. Dr. Ömer Faruk Akün’ün ‘*Halk Şiirinde Tabiat Unsurları (?)*’ ve özellikle ‘*Dede Korkut Hikâyelerinde Kompozisyon ve Tasvir*’, Sayın Prof. Dr. İlhan Başgöz’ün ‘*Biyografik Türk Halk Hikâyeleri*’ gibi...” (Bali 1983: 19).[=Yazıyı Paris’te iken yazdığından dolayı, tezlerin künyelerinde eksik ve yanlışlar vardır; nitekim Akün’ün doktora tezinin sonuna, parantez içerisinde ünlem işareti koyması da bu yüzdendir.]

Bali’nin yazısını okuduktan sonra, “yeniliğini ve orijinalliğini yitirmemiş bazı değerli araştırmalar” arasında saydığı söz konusu ‘tez’lere ulaşmaya, onları okuyup incelemeye gayret ettim. Bu çalışmalar, gerçekten

* Erciyes Üni. Fen-Ed. Fak. TDE Böl. Kayseri ismailgorkem@gmail.com.

“Türkiye’de beklenen ve özlenen yeni, orijinal, yorumu ön plana alan folklor çalışmaları” niteliğinde idi. Bali’nin kanaati/hükmü doğrudu. Gerçekten söz konusu bitirme ve doktora tezlerinin, bugün de Türk Halk Bilimi alanı için değerinden hiçbir şey kaybetmediği söylenebilir. Üstelik bu hüküm, bir iddia değil, kanaatimce bir gerçeğin ifadesidir. Ama nedendir bilinmez, bu çalışmaların hiç birisi, bugüne kadar maalesef basıl/a/madı.

Akün, 1947 yılında mezun olduğu İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne bir kaç yıl sonra asistan olarak girmiştir. Bu tarihten itibaren tezini tamamladığı ve ‘doktor’ olduğu 1953 yılına kadar, tezi üzerinde üç yıl çalıştığını söylemektedir. Doktora tezinin önsözünde “[b]u tezin meydana gelmesinde teşvikleri ile yardımlarını gördüğüm hocam Prof. İsmail Hikmet Ertaylan ve Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar’a teşekkürlerimi ifade etmek isterim” (s. XII) demektedir. Söz konusu ifade açık olmadığı için, Akün’ün doktora tez danışmanın bu iki hocadan hangisi olduğunu kestirmek zordur.

Akün’ün doktora tezi hakkında kaleme aldığımız “tanıtım ve değerlendirme” yazısında, daha çok ‘tanıtma’ya ağırlık verilecektir (Çalışmayı, bir anlamda daha iyi bir şekilde tanıtmak maksadıyla, ‘önsöz’ ve ‘netice’ kısımları, kısaltılmadan derginin bu sayısında yayınlanmıştır).

Doktora tezi, “Önsöz” (s. I-XI), “Kısaltmalar” (s. XIII-XVII), “Halk Şiirinin Tabiat Motifleri: I. Tahlil Bölümü” (s. 1-703), “[=Halk Şiirinin Tabiat Motifleri:] II. Terkip Bölümü” (s. 707-752), “Netice” (s. 753-755) ve “Bibliyografya” (s. 756-767) kısımlarından oluşmaktadır.

Önsözde, “tabiat konusu tetkikini eski edebiyatımızda tabiatın en fazla yer aldığı bir saha olması, gerek Divan ve gerek Tanzimat sonrası edebiyatı devresinde münevver edebiyatının karşısında değişmeden devam eden ayrı bir edebiyat sistemi olması dolayısı[y]le halk şiirinde almayı tercih ettik” (s. II) diyerek, Türk edebiyatında tabiatın öneminden bahsetmektedir. Daha sonra, 1952 yılına kadar, ‘halk şiirinde tabiat’ konusunda yapılan çalışmalar kısaca değerlendirilmiştir. Burada sadece Pertev Naili Boratav ve Sabri Esat Siyavuşgil makale ve bildirisi ile, Mehmet Öner’in hazırladığı “*Halk Şiirinde Tabiat*” isimli bitirme tezindeki bilgiler ise özetlenerek, tenkide tâbi tutulmuştur (s. II-V).¹ Halk şiirinde tabiat meselesine ön yargı ile yaklaşıldığını belirten Akün, konunun ayrıntılı bir şekilde incelenip araştırılmasının lüzumuna işaret eder.

¹ Mehmet Kaplan’ın “Tabiat Karşısında Abdülhak Hâmid” isimli makalesinden (bk. Kaplan 1976a-b), Ömer Faruk Akün’ün halk şiiri ile doğrudan ilgili olmadığı için söz etmediğini sanıyoruz. 1953 yılından sonra, halk şiirinde tabiat konusunun işlendiği yeni yayınlar yapılmıştır. Bunlardan görebildiğimiz bazılarına işaret etmek istiyoruz. bk. Akmanlar 1972; Elçin 1988, 1993; Gözaydın 1991; Jansky 1977.

Tezin adının seçiminde niçin “Anadolu Halk Şiiri” teriminin tercih edildiği, “Anadolu halk şiiri” tabiri, tezimizde, muayyen bir coğrafi mefhumu değil, o sahada teşekkül etmiş, Osmanlı İmparatorluğu’nun diğer sahalarına yayılmış bir halk şiiri an’anesini ifade e[der]” (s. VII) şeklinde doğru ve tutarlı bir şekilde açıklanmaktadır. Akün, halk şiirine dair örnek metinlerin seçiminde, “Anonim”, “Âşık” ve “Tekke Edebiyatı”nı bir arada mütalâa etmiştir; kanaatimizce bu bakış açısı, doğru ve isabetlidir. Çünkü Âşık ve Tekke Edebiyatı ürünleri, görünüşte ferdî eserler gibi olsa da, bunlar folklorun “çeşitlenme” ve “anonimleşme” gibi yasalarına tâbidir. Halk şiirindeki “tabiat muhtevası münhasıran, şiir unsuru olmak ve şiirdeki hâli bakımından” (s. VIII) önemli görülmüştür. Akün, Anadolu halk şiirine ait belirlediği “malzeme”yi, “tasnif ve tahlil” ile “terkip” olmak üzere, sırasıyla iki aşamada incelemiştir (s. VIII). Yazarın tezinde, Anadolu halk şiirinin hemen bütün basılı ve yazılı malzemesini “üç senelik bir mesai sonunda” (s.VIII-IX) toplamıştır. Daha sonra, taradığı bu malzemeyi kendi içerisinde sınıflandırarak ayrı ayrı tahlil etmiştir. Tahlil esnasında, tabiat unsurlarının “şiirdeki mevkileri, kompozisyon, tasvir ve tabiat duygusu bakımından” (s. IX) değerlendirildiğini belirtmektedir. Seçilen şiir metinlerini tezde sıralarken, özellikle “kronolojik bir sıra terip etmek zihniyetine tâbi” (s. X) olmamıştır.

Akün, hazırladığı doktora tezinin, “Türk halk şiirinde tabiat konusuna getirdikleri”ni (s.X), üç madde halinde açıklamaktadır (bk. s. X-XI):

1. Anadolu halk şiirine ait, tabiat muhtevalı malzeme, meydana çıkarılıp, bir araya toplanmıştır (tasnif).

2. Bu malzemeler üzerinde tahliller yapılarak, halk şiirinde tabiatın yer alış biçimi ile nasıl işlendiği tespit edilmiştir (tahlil).

3. Yapılan tahliller sonucunda, “halk şiirinde tabiat konusu” sırasıyla, “repertu[v]ar”, “ko[m]pozisyon”, “tasvir”, “tabiat duygusu” ve “tradisyon” [=tradition/şifahî an’ane/sözlü gelenek] bakımlarından değerlendirilmiştir (terkip).

Tezin “tahlil” bölümünde, aşağıda zikredilecek olan halk şiirinde yer alan unsurlar (motifler), çok kullanılanlardan az kullanılanlara doğru bir sıra takip değerlendirilmiştir.

Tezde, “Halk Şiirinde Tabiat Motifleri”nin sıralanışı şöyledir:

I. “Kozmik Unsurlar”: Kozmik unsurlardan dağ, yayla ilk sıraları almaktadır (s.1-227). Dağ motifinin değerlendirmesi ve örnekleri tezde 94 sayfadır.

II. “Tabiatın Zaman” başlığı altında sırasıyla mevsimler, ilkbahar, sonbahar, kış olarak tahlil edilmiş, daha sonra ise “gün zamanları” sabah

ve akşam başlığı altında değerlendirilmiştir (s. 228-283). Yazarın ‘ilkbahar’ın halk şiirindeki görünüşünü tahlilinin gerçekten ilgi çekici olduğunu belirtmeliyiz (bk. 228-232).

III. “Çiçekler” başlığı altında gül, sümbül, menekşe, lüle, karanfil, çiğdem, nergis, reyhan ile, “zikri çok az geçen çiçekler”den (s.375) yasemin, susam, asma, leylak, hanımeli, şebboy; genel mahiyette çiçekler, ağaç ve meyveler seçilen örnekler yardımıyla tahlil edilmiştir (s. 284-423). ‘Gül’ (s. 284-325) ve genel mahiyette ‘ağaç’ın (s. 392-404) ele alındığı kısımlar, sınıflandırma ve değerlendirme bakımından oldukça ilgi çekicidir.

IV.”Kuşlar” başlığı altında bülbül, turna, ördek (suna), kuğu, keklik, kaz, güvercin, şahin, kumru/“tutu”, hüma, tavus ve baykuş (s. 424-570) halk şiirindeki yer alış ve işlevleri bakımından ayrı ayrı tahlil edilmiş; daha sonra ise “zikri az geçen kuşlar”dan (s. 571) kukuk kuşu, puhu, leylek, ispir, kırlangıç, is[h]ak, karakuş/kartal, balaban, kuzgun, çaylak, karga, serçe, kanarya, bildircin, üveyik, turaç, ibicek ve çakır kuşu (bk. s. 571-583) verilen örneklerden hareketle değerlendirilmiştir. Bu kısmın sonunda, “kuşlardan toplu surette bahseden manzumeler” (s. 584-587) ve “kuşlar hakkında umumî zikirler” (s. 588-596) başlıklarıyla genel mahiyette kuşlardan bahseden şiirler de ele alınmıştır.

V. “Hayvanlar”: Bu başlık altında at, geyik ve ceylan (maral) ve kyun-kuzu halk şiiri metinlerinde kullanılış ve işlevleri bakımından ayrıntılı bir şekilde tahlil edilmiştir. Daha sonra, “küçük zikirler ve kısa temalar” (s. 665) halinde halk şiirinde yer alan şu büyük ve küçük hayvanlar ele alınmıştır:

1. Büyük Hayvanlar: Kurt, arslan, deve (maya), kaplan, öküz (inek, deve, sığır) (s. 665-687).

2.Küçük Hayvanlar: Tavşan, horoz-tavuk, hindi, köpek, tilki, çakal, yılan, kurbağa, balık, arı, pervane, kelebek (s. 688-700).

Akün’ün ‘at’ın yer aldığı halk şiiri örneklerini bir araya getirip, daha sonra da bu ‘hayvan’ hakkında ayrıntılı tahlillere girişmesi, gerçekten çok önemlidir (bk. 597-626).

Seçilen bazı mani ve türkü metinleri, teze alınırken ‘nazım birimi’ (dörtlük, bent gibi) esası gözetilmemiş, bazen söz konusu şiirlerden sadece bir veya iki mısra alındığı da olmuştur (bk. s. 183-184). Nazım birimini esas alarak, örnekler teze alınsa daha iyi olurdu kanısındayız. Ama bunun yanında farklı şairlere ait benzer deyişler ile anonim ürünlerin çeşitlenmelerinin de tezde alt alta sıralandığı görülmektedir (bk. s. 218-219; s. 635-636 vd.). Yazar, örnek olarak aldığı halk şiiri metinlerinin ‘bağlam’ı [=siyâk u sibâk/context] hakkında da gerekli gördüğü yerlerde, önceden

mutlaka okuyucuyu bilgilendiriyor (bk. s. 664, 674, 674 vd.) Teze alınan şiir metinlerinde geçen anlamı bilinmeyen kelimelerin karşılıkları, bazen künyeler dipnotlarda verildikten sonra, parantez içerisinde açıklanmış; bazen de metinde parantez içerisinde, kelimenin geçtiği yerde verilmiştir.

Ömer Faruk Akün'ün tezinde takip ettiği, yukarıda zikredilen hususlar, folklorla ilmî bir tarzda yaklaşmasının sonucudur ve övgüye değer niteliktedir.

Doktora tezinin kanaatimizce asıl önemli olan bölümü “Terkip” (s. 704-752) kısmıdır. Bu bölümün alt başlıkları şunlardır: “Halk Şiirinde Tabiat Repertuarı” (s. 705-713), “Tabiata Ait İfadelerin Kompozisyon Durumu” (s. 714-720), “Tabiatın Tasviri” (s.721-730), “Tabiat Duygusu” (s. 731-744), “Halk Şiirinde Tabiat Konusunda An’ane ve Bunun Coğrafya ve Zaman Şartlarına Hakim Oluşu” (s. 744-749), “Tabiat Konusunda Divan Şiiri Tesiri” (s. 749-752).

Anadolu halk şiirinde tabiat konusunda, daha önceki bölümde yapılan “tahliller” ve “geniş malzeme tetkiki”nden (s. 705) sonra, ortaya çıkan sonuçların terkihi, bu bölümde yapılmıştır. Yapılan ayrıntılı analizlerden çıkan sonuç, “tabiat[ın] halk şiirine bütün unsur ve tezahürleri[yle] girme[diği]”, var olan tabiat unsurlarının da “serbest bir şekilde tasarruf edilmekten ziyade”, “müşterek” ve “konvansiyonel” [=bir anlaşma sonucu olan] bir nitelik arz etmiş olduğu gerçeğidir (s. 705). Varılan sonucun oldukça önemli olduğu görülüyor.

Daha sonra yazar, Anadolu halk şiirine tabiattan nelerin alındığı ve nelerin bulunduğu hususlarını “vazıh” bir biçimde ortaya koyabilmek için, tabiat ile ilgili her unsuru ayrı ayrı inceleyip, ulaştığı sonuçları, “bir tablo [=genel tasvir] halinde” (s. 705) vermiştir.

Yazarın halk şiirinde tabiat konusunda ulaştığı sonuçlar, çok önemlidir. Bu kısa tanıtma yazısında, bunların tamamını ayrıntılı olarak aktarmamız maalesef mümkün değildir. Bu sebeple yapılması gereken şey, e-seri baştan sona kadar büyük bir dikkatle okumak olmalıdır. [=Şimdilik ancak okurlar, doktora tezinin “netice” kısmını okuyarak, tezin “Terkip” bölümünün niteliği hakkında bir fikir sahibi olabilecektir]. Bu sebeple biz, tezin “terkip” kısmındaki yazarın ulaştığı neticeler ve bu husustaki kanaatleri, maalesef ayrıntılı olarak bu yazıda veremeyeceğiz. Yapabileceğimiz şey, folklor bakımından önemli gördüğümüz birkaç hususa değinmek şeklinde olacaktır:

A) “Halk Şiirinde Tabiat Repertuarı” (s. 705-712):

1. Halk şiirinde mekân, geniş/ayrıntılı bir peyzaj [=tablo] halinde görülmeyip, bu tablo içindeki münferit birkaç unsura inhisar eder. Bu unsur-

lardan sadece ‘dağ’, “geniş ölçüde ve başlı başına” (s. 705) intikal eden bir tip [=motif] olmuştur.

2. Şimşek, yıldırım ve sis, halk şiirinin tabiat repertuarına girememiştir (s. 710).

3. Halk şiirinde ‘kar’ın yağışı ifade edilmemiştir. Kar, sadece “statik” vaziyetiyle, yani dağlardaki görünüşüyle yer almaktadır (s. 710).

4. Halk şiirinin çiçek kadrosu, esas olarak, gül, sümbül, menekşe ve laleden meydana gelmiştir.

5. Halk şiirinde geçen ‘hayvan’ kadrosu da sınırlıdır. Hayvanlar “re-el” ve “maddî” taraflarından daha ziyade, “sübjektif” taraflarıyla ifade edilmiştir. “Plastik” ve “maddî” taraflarıyla halk şiirinde dile getirilen yegâne unsur ‘at’ır (s. 711). Hayvan sevgisi, “at, koyun-kuzu, geyik, öküz gibi büyük hayvanlara münhasır” görünmektedir (s. 712).

6. Kuşlar da halk şiirinde “münferit” birer unsur halinde ele alınmıştır. “Münferit” ve “münhasır” konu olarak sadece turna, bülbül; daha az bir oranda da kuğu, ördek, leylek ve guguk kuşu ele alınmıştır (s. 712). “Küçük zikirler halinde” en çok adı geçen kuşlar öncelikle bülbül, turna, ördek (suna), kuğu; daha sonra kaz, keklik, şahin, güvercin; az adı geçenler ise kumru, tavus, baykuştur. En ilgi çekici tespit ise -uç tarafı denizlerle çevrili Türkiye’de- deniz ve ufuk resmini tamamlayan ‘martı’nın halk şiirinde yer almamış olmasıdır (bk. s. 712-713).

B) “Tabiata Ait İfadelerin Kompozisyon Durumu” (s. 714-720):

Akün’ün halk şiiri metinlerinde tabiatın görünüşüne dair şu tespiti önemlidir: “Halk şiirinde bir manzumeye veya kıt’a ya, umumiyetle, hari-cî âleme, bu meyanda bilhassa tabiata temas eden bir zikirle giriliyor, Tabiat bu zikirlerde manzume ve kıt’a başlarında bir çıkış noktası teşkil etmektedir. (...) Bu zikirlerle müteakip mısralar arasında ilk bakışta doğrudan doğruya bir alâka ve münasebet bulmak ekseriye güçtür.” (s. 714). Manilerdeki “baş mısralar”ın [=bazen de ilk iki mısra] “dörtlüğü doldurmak ve kafiyelere zemin teşkil etmek için” düzenlendiğini belirtir. Bu ilk iki mani mısrasının genellikle “iktibas edil[diğini]” [=yani sözlü hafızada var olan hazır ‘kalıp ifadeler’ olduğunu] ve böylece, bu unsurların “değişik duygu ve tasavvurları ifade eden manilerin müşterek malı” haline geldiğini söylüyor. Bu nitelikleriyle, mani kıt’alarının başlarında yer alan tabiat zikirlerinin “tasavvurî ve hissî bir münasebetten ziyade”, “doldurma fonksiyonu” gördüğünün çok açık olduğunu tespit ediyor. Bu hüküm, bütün mani dörtlükleri için elbette doğru değildir. Bazı güzel manilerde, kıt’anın bütün mısraları arasında var olan ilişki, dikkatlice bakıldığında fark edilebilir (Bu hususta ayrıca bk. Akün 1953: 716; Boratav 1969: 189).

Halk şiirinde, “[t]abiattın, bir kıt’anın orta ve son mısralarında zikri, onun başlangıcındaki yer alan zikirlerle nazaran daha azdır.” (s. 719). Mani, türkü ve koşma kıt’alarında var olan ilk mısraları Akün, elbette “doldurma” diyerek bir köşeye atmıyor. “Halk şiiri duygu ve tasavvurları, önce dış âlem ve tabiatın o andaki bir tezahürünü tespit ettikten sonra ifade etmektedir. Ruhî hallere doğrudan doğruya değil, ilkin dış âleme ait bir unsura temas ve işaretten sonra girmektedir: a. En evvel dış âlemi kurar, tespit eder. b. Sonra süjeyi; yani insanın duygu, tasavvur ve problemlerini verir. (...) Bunu daha esasa irca edersek, şöyle bir şema ortaya çıkar: a. Obje, b. Süje.” (s. 719). Akün’ün tezinde ulaştığı bu sonuç, halk şiirinin ‘anlam’ dünyasını kavramamız bakımından önemli bir anahtar vazifesi görecektir niteliktedir.

C) “*Tabiatın Tasviri*” (s.721-730):

Bu başlık altında, halk şiiri örneklerinde tabiatın tasviri, oldukça vâzih bir şekilde açıklanmıştır. Bu kısımda söz konusu edilenleri, özetle şöyle aktarabiliriz:

Halk şiirinde tabiat tasvirleri “küçük” ve “kısa”dır. Sanatkârın veya bir sanatkârlar zümresinin ayrıntılı tasvir yeteneğini kazanabilmesi, yazara göre, “muhitinden esaslı bir resim terbiyesi al[ması]” ve “tasvir hususundaki kabiliyeti” ile ilişkilidir (s. 721). Halk şiiri metinlerinde tabiat, “‘görünen’ taraflarından çok ‘müteessir olunan’ [=etkilenilen] taraflarıyla ifade olun[maktadır].” Şiirlerde var olan tabiat konuları, “objesi” ile değil, “süjeye intikal etmiş, yani uyandırdığı duygu ve tedariklerle, his planına geçmiş tarafları[yla]” söz konusu edilmektedir (s. 722).

D) “*Tabiat Duygusu*” (s. 731-744):

Halk şiiri metinlerinde var olan “insan tipi”, “tabiata meselesiz bir bakışla bak[mak]” yerine, “daima problemleri olan” bir insan tipi halinde görünmektedir (s. 732). Akün, öznel tabiat görüşünün halk şiirindeki tezahürlerini bu kısımda, 13 madde halinde işlemiştir (s. 732-738). Bu kısımda daha sonra tabiat duygusunun “aslî tezahürleri”, “tabiata hayranlık”, “tabiata iştiyak” ve “tabiat zevki” (alt başlıkları: “temaşaî, erotik, dioniziak, tabiatta gezme, pastoral yaşama zevki”) bakımlarından ele alınıp değerlendirilmiştir (s. 739-744). Üzülerek belirtmeliyiz ki, halk şiiri metinleri, halen bu bakımlardan ele alınıp incelenmemiştir.

E) “*Halk Şiirinde Tabiat Konusunda An’ane ve Bunun Coğrafya ve Zaman Şartlarına Hakim Oluşu*” (s. 744-749):

Bu başlık altında, Anadolu’nun farklı coğrafi yörelerine ait folklor ürünlerinin bir araya getirilip karşılaştırılmasından elde edilen neticeler ortaya konmuştur. Tespit edilen en önemli husus, bütün bölgelerin halk şiirinde “tabiat[ın] hep aynı” olmasıdır (s. 744). Bunun sebebini şöyle i-

zah ediyor: “[B]u şiire coğrafyanın değil tradisyonun [=sözlü gelenek] hâkim bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Halk şiirine tradisyonel olarak kara tabiatının hâkim olduğu meydana çıkmaktadır. Sahil mıntıkları halk şiirinde kara tabiatının en mühim iki unsuru: dağ ve yayla, denizden çok geniş ve teferruatlı olarak ele alınmaktadır.” Akün, bu geleneksel tabiat tipine, mekânda “dağ” (ve onunla ilgili olarak “yayla”), zamanda ise “ilkbahar”ın en hâkim unsurlar olduğu sonucuna varıyor (s. 745).

F) “Terkip” bölümünün son alt başlığı ise “*Tabiat Konusunda Divan Şiiri Tesiri*”dir (s. 749-752). Burada, XVI. yüzyıldan beri örnekleri görülmeye başlanan Âşık Edebiyatı temsilcilerinin eserlerinde, zaman içerisinde giderek artan bir Divan şiiri tesirinin varlığını anlatıyor. Divan şiirine ait tabiat ile ilgili çeşitli unsur ve imajların âşık şiiri mensupları tarafından (Gevherî, Âşık Ömer, Bayburtlu Zihnî, Darendeli Remzi, Erzurumlu Emrah, Dertli) “divan şiirini takliden meydana getirilmiş” örnekleri üzerinde duruyor (s. 750-751). Halk şiirine “sonbahar”ın Divan şiiri tesiriyle girdiğini, bu eserlerde ‘ilkbahar’ın dar bir kadro halinde ele alındığını, ilkbahar şiirlerindeki esas unsuru ise “çiçekler” ve “sevgili”nin teşkil ettiğini belirtiyor (s. 751-752).

Akün, tezinin “netice” kısmında, ulaştığı sonuçları sekiz madde halinde sıralıyor (s. 753-755). (Tezin “Netice” kısmı derginin bu sayısında yayımlandığı için, ayrıntılı olarak incelenmedi.)

Yazının baş tarafında alıntılanıp verilen Prof. Dr. Muhan Bali’nin, Ömer Faruk Akün’ün ‘doktora tezi’ hakkındaki tespitleri yerinde ve doğrudur. Türkiye’de folklor çalışmalarının niteliği konusunda Prof. Dr. Mehmet Kaplan, bu alandaki bilimsel çalışmaların [=kitap-makale-tebliğ] “az istisna ile disiplinsiz bir malzemeciliğe döküldüğünden” yakınmakta ve “Halk edebiyatına, her şeyden önce güzel, orijinal bir edebiyat gözüyle yanaşmak, o güzelliğin, orijinalitenin nereden geldiğini derinden araştırma[k]” gereğinden bahsetmektedir (Kaplan 1943: 40). 1943 yılına ait Kaplan’ın yargılarını, 2006 yılından geriye bakarak, Türk Halk Bilimi/Halk Edebiyatı ile iştigal eden bilim erbabının tekrar düşünmesinde fayda olduğu kanısındayım.

Akün’ün tanıtarak kısmen değerlendirmeye gayret ettiğimiz doktora tezi -ve Bali’nin yukarıda isimlerini kaydettiği diğer tezler- aradan 53 yıl geçmiş olsa bile bir an evvel yayınlanarak ilim âleminin istifadesine sunulmalıdır. Böylece Türk Halk Bilimi adına, 1940-1966 yılları arasındaki ‘kayıp halkalar’ gün ışığına çıkacak, böylece günümüzde ve ileride yapılacak Türk Halk Bilimi konulu bilimsel çalışmalar, daha sağlam bir zemine oturtulmuş olacaktır.

‘Doktora tezi’ sonrasında, mesaisini sadece ‘Yeni Türk Edebiyatı’ alanındaki bilimsel çalışmalara hasreden ve “[k]endi ifadesiyle ‘Fuad Köprülü yolunda bir çalışma tutumu’nu benimseyen, kılı kırk yaran bir araştırmacılığı ve zengin bibliyografya birikimine dayanan çalışmalarıyla tanınan” (TBEA 2001: 65) Prof. Dr. Ömer Faruk Akün, ‘keşke Türk Halk Bilimi/Halk Edebiyatı alanını terk etmeseydi’ demekten kendimizi alamıyoruz.

KAYNAKÇA:

- AKMANLAR, Ali (1972). “Türk Halk Şiirinde Tabiat”, *Türk Kültürü*, c. XI, S. 122 (Aralık 1972), s. 65-68.
- AKÜN, Ömer Faruk (1953). “*Anadolu Halk Şiirinde Tabiat Motifleri*”, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, XVI+767 s.
- BORATAV, Pertev Naili (1969). *100 Soruda Türk Halkedebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ELÇİN, Şükrü (1988). “Türk Halk Edebiyatında ‘Turna’ Motifi”, *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., s. 63-76.
- ELÇİN, Şükrü (1993). *Türk Edebiyatında Tabiat*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. [‘Giriş’ kısmında Sadık Tural’ın “Edebiyat Eseri ve Çevre Arasındaki Bağlar” (s. 3-4), Ahmet Edip Uysal’ın “Edebiyat ve Tabiat” (s. 5-6), Sabri Esat Siyavuşgil’in “Türk Halk Şiirinde Tabiat” (s. 7-20) ve Abdülhak Şinasi Hisar’ın “Tabiat Sevgisi” (s. 21-28) başlıklı metinleri yer almaktadır.]
- GÖZAYDIN, Nevzat (1991). “Türk Folklorunda İletişimle İlgili Bazı Olaylar Üzerine-I”, *Folklor Dünyasından*, Ankara: Yayı Yay., s. 50-73.
- JANSKY, Herbert (1977). “Türk Halk Şiiri”, (Çev.: Abdurrahman Güzel), *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, c. I, S. 4 (Ekim 1977), s. 56-66.
- KAPLAN, Mehmet (1943). “Halk Edebiyatı Hakkında”, *Çığır*, S. 123, s. 40-41.
- KAPLAN, Mehmet (1976a). “Tabiat Karşısında Abdülhak Hâmid-I” (1949), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-I*, İstanbul: Dergâh Yay., s. 314-330.
- KAPLAN, Mehmet (1976b). “Tabiat Karşısında Abdülhak Hâmid-I” (1951), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-I*, İstanbul: Dergâh Yay., s. 331- 352.
- MUHAN Bali (1983). “Folklor ve Halk Edebiyatı Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar”, *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi: 1, s.18-20.
- TBEA (2001). “Akün, Ö. Faruk”, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, c.I, İstanbul: YKY, s. 65.